

A TANÁRI MESTERSZAK ZÁRÓVIZSGÁJÁNAK PEDAGÓGIA, PSZICHOLÓGIA ÉS TANTÁRGYPEDAGÓGIAI INTEGRÁLT TÉTELSORA

A jelen tételsor a Pedagógusképzési Bizottság 2009. 09. 15-i, 2009. 12.03-i ülésén megerősített határozata alapján készült az egységes tanárszak tanári záróvizsgájának tételes számonkérés részéhez, a létrejöttét a Neveléstudományi Intézet koordinálta. Ebben a részben a pedagógia-pszichológia modul és a jelölt megszerzendő szakképesítése(i) szerinti tantárgypedagógiai tudás tételes számonkérése történik. Az integrációra törekvés két szinten érvényesül: egyrészt a teljes tételsor, másrészt ahol és amennyire lehetséges, az egyes tételek szintjén is. A tételek felépítése:

Cím

A: A címhez kapcsolódó általános pedagógiai-pszichológiai háttér

- Ajánlott irodalom a pedagógiai-pszichológiai háttérhez

B: A címhez kapcsolódó terület-specifikus tantárgypedagógiai tartalmak

(Ennek a résznek a tartalmát az egyes szakképzettségeket gondozók bocsátják a diákok rendelkezésére)

A központilag előírt elem a cím, az általános pedagógiai-pszichológiai háttér tartalmi, illetve a külön is nevesített terület-specifikus tantárgypedagógiai tartalmak. Ezekhez minden szakképesítés hozzárendeli az illeszkedő, a tanári záróvizsgán számon kérendő tantárgypedagógiai tartalmakat. Abban az esetben, ha a címben megjelölt témakör maga túl általános, illetve túl specifikus, lehetséges olyan tétel, amelynek vagy nincs kötelező pedagógia-pszichológia része, vagy nincs tantárgypedagógiai része.

A tanárjelölt egyetlen tételt húz és annak témájához kapcsolódva mutatja be felkészültségét a pszichológia, pedagógia, tantárgypedagógia körében. Amennyiben több szakképesítést szerez párhuzamosan, kitér mindegyik érintett tantárgypedagógiai tartalmaira. Az elvárás az, hogy a tanárjelölt a vizsga e részében problémacentrikusan, az elméletet és az alkalmazást összekapcsolva, a hazai és nemzetközi tapasztalatok felhasználásával, a jó praxisok ismeretében és a gyakorlat kritikai megközelítésén keresztül érzékelteti a felkészültségét. (A tanári kompetenciái fejlődéséről és fejlettségéről a szakdolgozata tanulmány/segédlet, illetve portfólió részeiben is számot ad, hangsúlyosan és más aspektusokból.)

1. Az iskola mint társadalmi alrendszer

A: Az oktatási rendszer funkciói, a magyar oktatási rendszer társadalmi-gazdasági környezete. A magyar közoktatás jelenlegi intézményrendszere, a közoktatás-fejlesztés lehetséges területei.

- Halász Gábor (2001): *Az oktatási rendszer*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest. 15-33.
- Medgyesi Márton (2006): *Az oktatás társadalmi és gazdasági környezete*. In: Halász Gábor és Lannert Judit (szerk.): *Jelentés a magyar közoktatásról 2006*. OKI, Budapest. 29-54. <ftp://ftp.oki.hu/Jelentes2006/Jelentes2006-pdf-teljes.pdf>
- Halász Gábor (2001): *A magyar közoktatás az ezredfordulón*. OKKER, Budapest. 189-219.
- Imre Anna és Györgyi Zoltán (2006): *Az oktatási rendszer és a tanulói továbbhaladás*. In: Halász Gábor és Lannert Judit (szerk.): *Jelentés a magyar közoktatásról 2006*. OKI, Budapest. 133-196. <ftp://ftp.oki.hu/Jelentes2006/Jelentes2006-pdf-teljes.pdf>

B: Kapcsolódó tantárgypedagógiai tartalmak és szakirodalom.

2. Tanári szerep, tanári mesterség.

A: A tanári fejlődés, a tanári kompetenciái, a tanári hatékonyság tényezői, a tanár szabadsága.

- Falus Iván (2001): *A gyakorlat pedagógiája*. In: Golnhofer Erzsébet és Nahalka István (szerk.): *A pedagógusok pedagógiája*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 15-27.
- Szivák Judit (2003): *A kezdő pedagógus*. In: Falus Iván (szerk.): *Didaktika: Elméleti alapok a tanítás tanuláshoz*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 487-511.
- Nagy Mária és Varga Júlia (2006): *Pedagógusok*. In: Halász Gábor és Lannert Judit (szerk.): *Jelentés a magyar közoktatásról 2006*. Országos Közoktatási Intézet, Budapest. 313-340. <ftp://ftp.oki.hu/Jelentes2006/Jelentes2006-pdf-teljes.pdf>
- Szabó Éva, Vörös Anna és N. Kollár Katalin (2004): *A tanári szerep, a hatalom és a tekintély problémái*. In: N. Kollár Katalin és Szabó Éva (szerk.): *Pszichológia pedagógusoknak*. Osiris Kiadó, Budapest. 418-434.

B: Kapcsolódó tantárgypedagógiai tartalmak és szakirodalom.

3. Tanulás, tudás, tantárgyi műveltség

A: A gondolkodás és a nyelv kapcsolata. A tanulásra vonatkozó tudományos ismeretek, tanuláselméletek, a természetes és az iskolai tanulás hasonlósága és különbségei, a tudás szerveződése és változásai.

- Atkinson, R. L. és mtsai. (1999): *Gondolkodás és nyelv*. In: *Pszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest. 254-284.
- Bernáth László (2004): *Tanulás és emlékezés*. In: N. Kollár Katalin és Szabó Éva (szerk.): *Pszichológia pedagógusoknak*. Osiris, Budapest. 224-243.
- Csapó Benő (1992): *Kognitív pedagógia*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 47-95.
- Csapó Benő (2002): *A tudáskonceptió változása: nemzetközi tendenciák és a hazai helyzet*. *Új Pedagógiai Szemle*, 52. 2. sz. 38-45. <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2002-02-ko-csapo-tudaskoncepcio>
- Nahalka István (2003): *A tanulás*. In: Falus Iván (szerk.): *Didaktika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 103-136.

B: Kapcsolódó tantárgypedagógiai tartalmak és szakirodalom. Adott tantárgy(ak), műveltségterület(ek) által közvetített tudás sajátosságai, a tantárgy, műveltségterület kapcsolata más tantárgyakkal, műveltségterületekkel, a különböző forrásokból származó tudás integrálásának módjai.

4. Tanulási problémák

A: Részképesség-zavarok az iskolában. Diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia.

- Csépe Valéria (2008): *Az olvasás, írás és a számolás zavarai*. In: Kállai János, Bende István, Karádi Kázmér és Racsmány Mihály (szerk.): *Bevezetés a neuropszichológiába*, Medicina, Budapest. 357-383.
- Gyarmathy Éva (1998): *A tanulási zavarok azonosítása és kezelése az óvodában és az iskolában*. *Új Pedagógiai Szemle*, 48. 11. sz. 68-76. <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=1998-11-lk-Gyarmathy-Tanulasi>
- Gyarmathy Éva (1998): *A tanulási zavarok terápiája*. *Új Pedagógiai Szemle*, 48. 12. sz. 75-87. <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=1998-12-lk-Gyarmathy-Tanulasi>

B: Kapcsolódó tantárgypedagógiai tartalmak és szakirodalom.

5. Értékek, célok, kulcskompetenciák

A: A demokratikus társadalmak nevelési céljai, értékek a nevelés-oktatás folyamataiban. Kulcskompetenciák, keresztntantervi kompetenciák.

- Csapó Benő (2000): *Az oktatás és a nevelés egysége a demokratikus gondolkodás fejlesztésében*. *Új Pedagógiai Szemle*, 50. 2. sz. 24-34. <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2000-02-ko-Csapo-Oktatas>
- NAT (2007). *Oktatási és Kulturális Minisztérium*, Budapest. 1-22. <http://www.okm.gov.hu/main.php?folderID=391> I-VII. rész és 1. fejezet.

- Németh András (1997): *Nevelés, gyermek, iskola*. Eötvös Kiadó, Budapest. 21-28., 50–69.

B: Kapcsolódó tantárgypedagógiai tartalmak és szakirodalom. A kulcskompetenciák fejlesztésének lehetőségei adott tantárgyi tartalmakon.

6. A tartalmi szabályozás bemeneti oldala

A: A tanterv társadalmi és kulturális aspektusai, a tanterv típusai, a tananyag kiválasztása, a tantervi szabályozás hazai gyakorlata.

- Ballér Endre (2003): A tanterv. In: Falus Iván (szerk.): *Didaktika: Elméleti alapok a tanítás tanuláshoz*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 191-218.
- Kotschy Beáta (2003): Az iskolai oktatómunka tervezése. In: Falus Iván (szerk.): *Didaktika: Elméleti alapok a tanítás tanuláshoz*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 468-486.
- Köznevelési törvény 8., 13., 14., 19., 44-51., 53. §
- NAT (2007). Oktatási és Kulturális Minisztérium, Budapest. <http://www.okm.gov.hu/main.php?folderID=391>
Az adott szakképesítés(ek)nek megfelelő műveltségi terület(ek)

B: Kapcsolódó tantárgypedagógiai tartalmak és szakirodalom. Adott tantárgyhoz, műveltségterülethez kapcsolódó bemeneti, tartalmi szabályozás.

7. Ismeretek, fogalomrendszerek fejlődésének segítése

A: A tartalmi tudás, az ismeretek, fogalomrendszerek kialakulásának sajátosságai, a fogalmi fejlődést elősegítő tanulási-tanítási módszerek.

- Korom Erzsébet (2005): *Fogalmi fejlődés és fogalmi váltás*. Műszaki Kiadó, Budapest. 63-106., 169-178.
- Korom Erzsébet (2008): A tartalmi tudás szerveződése, az ismeretelsajátítás folyamata. In: Fazekas Károly (szerk.): *Köznevelés, iskolai tudás és munkaerőpiaci siker*. MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest. 131-144.

B: Kapcsolódó tantárgypedagógiai tartalmak és szakirodalom. Adott tantárgy, műveltségterület által közvetített fogalmak, tartalmak fejlődési sajátosságai, a tanulók fogalomrendszerének fejlesztésében játszott szerepe, az azokkal kapcsolatos naiv fogalmak, tapasztalati fogalmak és tévképzetek problémái, a fogalmi váltás nehézségei.

8. Képességek fejlődésének segítése

A: A készségek, képességek fejlődési folyamatai, a transzfer és problémamegoldás összefüggései, a metakogníció jelentősége.

- Csapó Benő (2001): A kognitív képességek szerepe a tudás szervezésében. In: Báthory Zoltán és Falus Iván (szerk.): *Tanulmányok a neveléstudomány köréből*. Osiris Kiadó, Budapest. 270-293.
- Csapó Benő (2003): *A képességek fejlődése és iskolai fejlesztése*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 47-115.
- Csíkos Csaba (2007): *Metakogníció – A tudásra vonatkozó tudás pedagógiája*. Műszaki Kiadó, Budapest. 73–84.
- Molnár Gyöngyvér (2006): *Tudástranszfer és komplex problémamegoldás*. Műszaki Kiadó, Budapest. 15-96.

B: Kapcsolódó tantárgypedagógiai tartalmak és szakirodalom. A tantárgy (műveltségi terület) eredményes tanuláshoz szükséges képességbeli előfeltételek.

9. Motiváció és motiválás

A: Tanulási motiváció.

- Biehler, R. F. és Snowman, J. (1986/1994): Motiváció. In: Csapó Benő, Csirikné Czachesz Erzsébet, Pukánszky Béla, Vidákovich Tibor (szerk.): *Nevelésméleti szöveggyűjtemény*. 301-350.
- Józsa Krisztián (2007): *Az elsajátítási motiváció*. Műszaki Kiadó, Budapest. 19-42.
- N. Kollár Katalin (2004): Motiváció. In: N. Kollár Katalin és Szabó Éva (szerk.): *Pszichológia pedagógusoknak*. Osiris Kiadó, Budapest. 169-192.

B: Kapcsolódó tantárgypedagógiai tartalmak és szakirodalom. Adott tantárgyhoz, műveltségterülethez kapcsolódó affektív célok, a tantárgyhoz, műveltségterülethez kötődő motivációs stratégiák, attitűdformálási lehetőségek.

10. Tantárgyspecifikus fejlesztési területek 1.

B: Adott tantárgy(ak), műveltségi terület(ek) speciális tartalmai és szakirodalom, a tantárgy oktatásában hangsúlyos általános és specifikus képességfejlesztés lehetőségei, az elsajátított tudás alkalmazása.

11. Tantárgyspecifikus fejlesztési területek 2.

B: Adott tantárgy(ak), műveltségi terület(ek) speciális tartalmai és szakirodalom, a tantárgy oktatásában hangsúlyos általános és specifikus képességfejlesztés lehetőségei, az elsajátított tudás alkalmazása.

12. A tartalmi szabályozás kimeneti oldala

A: A magyar közoktatás minősége, eredményessége és kimeneti szabályozása.

- Horn Dániel és Sinka Edit (2006): A közoktatás minősége és eredményessége. In: Halász Gábor és Lannert Judit (szerk.): *Jelentés a magyar közoktatásról 2006*. Országos Közoktatási Intézet, Budapest. 341-375. <ftp://ftp.oki.hu/Jelentes2006/Jelentes2006-pdf-teljes.pdf>
- Csapó Benő, Molnár Gyöngyvér és Kinyó László (2009): A magyar oktatási rendszer szelektivitása a nemzetközi összehasonlító vizsgálatok eredményeinek tükrében. *Iskolakultúra*, 19. 3-4. sz. 3-13.

B: Kapcsolódó tantárgypedagógiai tartalmak és szakirodalom. Adott tantárgyhoz, műveltségi területhez kapcsolódó kimeneti szabályozás, a megfelelő tárgyak, műveltségterületek követelményei, egyéb szakmai és vizsgakövetelmények.

13. Pedagógiai értékelés

A: Az értékelés funkciói, tárgyai, szintjei, viszonyítási alapjai, a nevelési-oktatási folyamatban alkalmazható értékelés módszerei és eszközei, a tanulók tantárgyi teljesítményeinek értékelése.

- Báthory Zoltán (2000): *Tanulók, iskolák, különbségek*. Tankönyvkiadó, Budapest. 221-247.
- Csapó Benő (2000): Tudásszintmérő tesztek. In: Falus Iván (szerk.): *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe*. Műszaki Könyvkiadó. 277-316.
- Nagy József (2003): Az eredményesebb képességfejlesztés feltételeiről. *Iskolakultúra*, 13. 8. sz. 40-52. <http://nti.btk.pte.hu/ikultura/>

B: Kapcsolódó tantárgypedagógiai tartalmak és szakirodalom. Adott tantárgyhoz, műveltségi területhez kapcsolódó mérési és értékelési módszerek és eszközök.

14. A serdülő diák

A: A serdülőkori változások biológiai, szociális és pszichológiai háttere.

- Cole, M. és Cole, S. R. (1997): A serdülőkori fejlődés biológiai és szociális alapjai. A serdülőkor pszichológiai fejleménye. In: *Fejlődéslélektan*. Osiris Kiadó, Budapest. 592-621., 622-664.

B: Kapcsolódó tantárgypedagógiai tartalmak és szakirodalom. Korspecifikus tanulási jellemzők.

15. Hátrányos helyzetű diákok

A: A hátrányos helyzetből, kisebbségi létből fakadó nehézségek és az iskolai kudarc kapcsolata.

- Havas Gábor (2008): Esélyegyenlőség, deszegregáció. In: Fazekas Károly, Köllő János és Varga Júlia (szerk.): *Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért 2008*. ECOSTAT, Budapest. 121-138. <http://oktatás.magyarorszagholnap.hu/images/ZKTartalom.pdf>
- Felleginé Takács Anna (2004): Problémás tanulók, okok és megoldási javaslatok. In: N. Kollár Katalin és Szabó Éva (szerk.): *Pszichológia pedagógusoknak*. Osiris Kiadó, Budapest. 472-496.
- N. Kollár Katalin (2004): Amikor nem a gyermekkel van a baj...megváltoztathatatlan adottságok. In: N. Kollár Katalin és Szabó Éva (szerk.): *Pszichológia pedagógusoknak*. Osiris Kiadó, Budapest. 563-572.

B: Kapcsolódó tantárgypedagógiai tartalmak és szakirodalom. A differenciálás lehetőségei és módszerei.

16. Tehetséges diákok

A. Tehetségek. Átlagon felüli intelligencia és tanulási zavarok.

- Gyarmathy Éva (2000): Tanulási zavarok, átlagon felüli intelligencia és a MAWI-GY. *Pszichológia*, 20. 3. sz. 243-270.
- Gyarmathy Éva és Kunné Szörényi Katalin (2004): Alulteljesítő tehetségesek alternatív oktatása. *Educatio*, 13. 1. sz. 27-38. http://www.hier.iif.hu/hu/educatio_reszletes.php?id=12
- Gyarmathy Éva (1998): Tehetség és a tanulási zavarokkal küzdő kiemelkedő képességű gyerekek. *Magyar Pedagógia*, 98. 2. sz. 135-153. http://www.magyarpedagogia.hu/document/Gyarmathy_MP982.pdf

B: Kapcsolódó tantárgypedagógiai tartalmak és szakirodalom. A tehetséggondozás lehetőségei.

17. Az osztályok pszichológiai jellemzői

A: Csoportjelenségek az iskolai osztályban: csoportstruktúra, normák és szerepek, csoportok közötti konfliktusok, szociometria.

- N. Kollár Katalin (2004): A társas kapcsolatok, személyközi vonzalom és a csoportfolyamatok. In: N. Kollár Katalin és Szabó Éva (szerk.): *Pszichológia pedagógusoknak*. Osiris Kiadó, Budapest. 279-310.
- N. Kollár Katalin (2004): Normaalakulás, engedelmesség és csoporthoz igazodás. In: N. Kollár Katalin és Szabó Éva (szerk.): *Pszichológia pedagógusoknak*. Osiris Kiadó, Budapest. 310-324.
- N. Kollár Katalin (2004): Feladatvégzés csoportban, versengés és együttműködés. In: N. Kollár Katalin és Szabó Éva (szerk.): *Pszichológia pedagógusoknak*. Osiris Kiadó, Budapest. 324-350.
- Mészáros Aranka (1997): Az osztály csoportszerkezete és hatékonysága. In: Mészáros Aranka (szerk.): *Az iskola szociálpszichológiai jelenségvilága*. ELTE Eötvös Kiadó, 293-316.

B: Kapcsolódó tantárgypedagógiai tartalmak és szakirodalom.

18. A tanár-diák kapcsolat

A: A tanár-diák kapcsolat és a tanári értékelés pszichológiai háttere: társértékelés, sztereotípiák, attribúciós folyamatok és attitűdök.

- Szabó Éva (2004): Személypercepció, attribúció egyének és csoportok megítélése. In: N. Kollár Katalin és Szabó Éva (szerk.): *Pszichológia pedagógusoknak*. Osiris Kiadó, Budapest. 350-368.
- Kiss Paszkál (2004): Vélemény, véleményformálás: attitűdök szerepe a nevelésben. In: N. Kollár Katalin és Szabó Éva (szerk.): *Pszichológia pedagógusoknak*. Osiris Kiadó, Budapest. 368- 395.
- Vörös Anna (2004) Osztálytermi kommunikáció, tanár-diák interakció. In: N. Kollár Katalin és Szabó Éva (szerk.): *Pszichológia pedagógusoknak*. Osiris Kiadó, Budapest. 395-413.
- Horváth-Szabó Katalin (1997): Az iskolai konfliktusokról. In: Mészáros Aranka (szerk.): *Az iskola szociálpszichológiai jelenségvilága*. ELTE Eötvös Kiadó, 197-219.

B: Kapcsolódó tantárgypedagógiai tartalmak és szakirodalom.

19. Az oktatás módszerei és stratégiái

A: Az oktatás stratégiái, módszerei és hatékony alkalmazásuk. Az oktatás munkaformái.

- Falus Iván (2003): Az oktatás stratégiái és módszerei. In: Falus Iván (szerk.): *Didaktika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 243-296.
- Molnár Gyöngyvér (2005): A probléma alapú tanítás. Az ismeretek alkalmazásának és az együttműködő készség fejlesztésének egy módszere. *Iskolakultúra*, 15. 10. sz. 31-43. www.iskolakultura.hu

B: Kapcsolódó tantárgypedagógiai tartalmak és szakirodalom. Adott tantárgy, műveltségterület oktatásában alkalmazható módszerek, a módszerek kiválasztásának szempontjai.

20. A tanítási folyamat

B: A tanítási folyamat lépései. A tanítási folyamat tervezése. Az óramegfigyelés és óratervezés lépései. A tanítási óra mint az oktatási folyamat egyik alapegysége, órátípusok. A tanórák értékelése.

21. Taneszkövválasztás, -értékelés és -használat

A: Hagyományos és innovatív tanulási környezetek, taneszközök.

- Kőfalvi Tamás (2006): *E-tanítás. Információs és kommunikációs technológiák felhasználása az oktatásban*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 36–55.
- Kelemen Rita (2008): Az interaktív tábla néhány módszertani lehetősége a közoktatásban és a tanárképzésben. *Iskolakultúra Online*, 2. 2. sz. 176-187. http://www.iskolakultura.hu/iol/iol_2008_176-187.pdf

B: Kapcsolódó tantárgypedagógiai tartalmak és szakirodalom. A taneszközök, oktatást segítő médiumok szakszerű értékelése, a tanulók egyéni sajátosságainak megfelelő alkalmazása.